down to the planned depth of 50 cm from the existing surface. A fill layer up to 40 cm thick of gravel, sand, and small rubble was discovered on the surface of the entire room's floor and below that, down to a depth of 50 cm, a fill layer of small river gravel. At a depth of 5–10 cm inside the refectory, the disorderly remains of flooring laid using bricks, brick fragments, and several square and hexagonal tiles, which should be dated to the 18th century (Figs. 3, 4), were discovered in an area of about 8 m^2. In the NE corner of the room a hypocaust-style, 3.63 x 2.33 m furnace had been built out of brick (Figs. 5–7). The foundations of seven arch pilasters made of bricks and small fieldstones were unearthed near the room's N and S walls. After taking up the remains of the 18th-century floor, the hexagonal column of the original arch, which dates to the turn of the 16th century, was found in the centre of the refectory (Figs. 8, 9). The hexagonal column will be displayed under a sheet of glass in the refectory floor. The remains of the hypocaust furnace will be covered by a new floor but its contours will be marked on the floor's surface.

During the investigation, one trench (52 m^2) was excavated near the N fence of the churchyard of the Church of St. George the Martyr (Figs. 1, 10). After demolishing the W wall down to the adjacent ground's surface, it was determined that it had been erected on a concrete foundation no earlier than the first half of the 20th century. Undisturbed cultural layers survived in the trench in a roughly 2 m^2 area but the original ground's surface was not discovered anywhere in the trench. The surviving cultural layers consisted of 19th–20th-century fill layers and the fill from 20th-century utility line ditches. The monastery's N fence could have been erected no earlier than the 17th-century and its E part was re-erected from the level of the foundation in the first half of the 20th century. Finds were discovered in the layer of rubble in the trench. These consisted of 17th-century panel stove tiles (*Blattkacheln*), household pottery, shards of glass articles, gauged bricks, roof tile fragments, and pieces of ceramic pipe (Fig. 11). Seven 17th–20th-century copper coins, a copper ring, a button, and a lead bullet were also found.

Nerijus Brazdeikis

Vegerių sinagogos liekanos

2017 m. atlikti žvalgomieji tyrimai Vegerių kaime (Akmenės r., Naujosios Akmenės sen.). Tyrimais, kuriuos inicijavo VšĮ „Akmenės istorijos muziejus“, siekta nustatyti, ar sklype, esančiame tarp J. Basanavičiaus g. 1 ir 3 namų, yra išlikę Vegerių kaimo sinagogos pamatai. Remiantis LCVA duomenimis, mūrinė sinagoga Vegeriuose buvo pastatyta 1890 m. Nuo 1941 m. liepos sinagoga buvo uždaryta, o nuo 1945 m. joje veikė kepykla (*LCVA*, f. R-181, ap. 1, b. 13, l. 22). Daugiau duomenų apie sinagogą nėra, tikriausiai po karo sinagoga buvo nugriauta, o sklypas naudotas žemės ūkio veiklai. Pagal 1866 m. planą numatomo tirti sklypo vietoje iki pastatant sinagogą buvo žydų mokykla.

Vegerių kaimas žinomas jau nuo 1602 m. 1738 m. čia buvo 15 kiemų, o 1745 m. minimas Vegerių miestas. 1897 m. Vegeriuose buvo 617 gyventojų, veikė mokykla, biblioteka, buvo ugniagesių komanda, valstybės monopolijos degtinės krautuvė ir dar kelios. Vegeriuose gyvenę rusai turėjo savo cerkvę, žydai – savo maldos namus – sinagogą, o katalikai – dar XVIII a. pastatytą Šv. Jurgio bažnyčią.

Sklype ištirtos dvi 5x2 m dydžio perkasos (20 m^2) (1 pav.). Jose aptikti pamatai siejami su čia buvusiu užstatymu – žydų mokykla bei sinagoga. ***Perkasoje 1*** pamatai aptikti 20 cm gylyje

(2 pav.). Pamato viršuje yra fragmentiškai išlikusi plytų eilė (plytos 30x14x7 cm dydžio). Žemiau jos krauti neskaldyti lauko akmenys, daugmaž 30x25 cm dydžio, tarpusavyje rišti kalkiniu skiediniu bei smėliu. Pamatas 70 cm pločio. Perkasoje fiksuotas pastato vidinės sienos pamatas. 1,15 m gylyje atidengta akmenų pertvara, krauta iš vienos eilės akmenų ant maišyto priemolio. Akmenys yra nuo 20x14x7 iki 33x23x8 cm dydžio. Rišamosios medžiagos tarp akmenų nepastebėta. 1,2 m gylyje pasiektas juodos žemės sluoksnis su XVIII–XIX a. keramikos, koklių, čerpių fragmentais, vinimis. Šiame sluoksnyje 1,35 m gylyje atidengta apnykusi arklio kaukolės dalis, o nuo 1,4 m gylio – apie 1,5x1,2 m dydžio akmenų grindinys arba grindys. Akmenys neskaldyti, 25x16, 28x24, 23x16, 25x20x5 cm dydžio. Grindinys tyrimų eigoje neardytas, paliktas ateities tyrimams. Įžemis – priesmėlis – pasiektas 1,5 m gylyje palei perkasos PR sienelę, ties kuria neišliko ar nebuvo struktūrų.

Perkasoje 2 aptiktas išlikusio pamato fragmentas. Jis 2 m ilgio, 70 cm pločio, 80 cm aukščio, krautas iš neskaldytų ir skaldytų lauko

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – tirtos perkasos; 2 – žemės sklypas. D. Jazbutytės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1 – excavated trenches; 2 – the plot of land.

2 pav. Perkasoje 1 fiksuotas pamatas bei grindinys iš PR. D. Jazbutytės nuotr.

Fig. 2. The foundation and paving recorded in trench 1, as seen from the SE.

akmenų, rištų kalkiniu skiediniu. Pamatas orientuotas V–R kryptimi. Taip pat atidengta vidinė pamato siena, orientuota Š–P kryptimi. Ji 60 cm ilgio, 70 cm pločio, 50 cm aukščio. Vidinėje pamato pusėje iki 50 cm gylio aptikta apdegusių lentų fragmentų, vinių. Likusioje išorinėje pamatų pusėje tirtas iki 30 cm storio juosvos spalvos žemės su smulkių statybinių griuvenų priemaišomis sluoksnis. Po juo atidengtas apie 10 cm storio juosvos spalvos žemės sluoksnis, po kuriuo pasirodė įžemis – priemolis. Įžemyje, 70 cm gylyje atkasta akmenų struktūra – 40x40 cm dydžio duobė, užpildyta juodos spalvos žeme ir nuo 15x15x12 cm iki 17x15x 11 cm dydžio akmenimis. Tarp žemių aptiktos kelios sutrupėjusios stiklo šukės. Perkasoje įsigilinta iki 0,8–1,1 m gylio.

Tyrimų metu aptikti ir inventorinti 44 XVII a. pabaigos – XIX a. radiniai, į masinių radinių sąrašą įtraukta 230 XIX–XX a. keramikos, stiklo šukių, geležinių dirbinių. Radiniai perduoti ŠAM. Perkasose aptikti pamatai siejami su čia buvusiu užstatymu – žydų mokykla bei sinagoga, tačiau jų tikslesnei identifikacijai reikia platesnės apimties tyrimų.

The Remains of the Synagogue in Vegeriai

In 2017, a field evaluation was conducted at the site of a suspected synagogue in Vegeriai village (Akmenė District, North Lithuania) (Fig. 1). During it, a total of 20 m^2 were excavated. Foundations connected with former structures at the site, i.e. the Jewish school and synagogue (Fig. 2) were discovered in the trenches. The finds date to the late 17th–20th centuries.

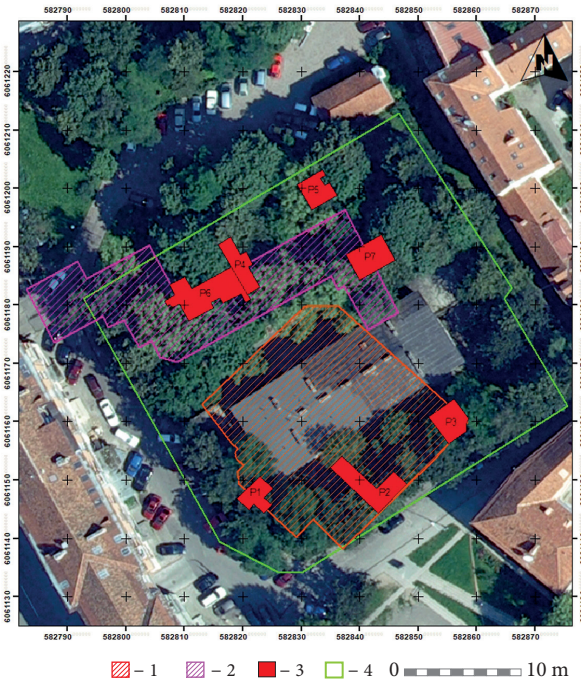

1 pav. Tirtų vietų situacijos planas: 1 – sinagogos pastato apytikslė vieta; 2 – viešųjų pirčių pastato apytikslė vieta; 3 – tirtų perkasų vietos; 4 – Vokiečių g. 13A sklypo ribos. M. Daubaro brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigated locations: 1 – the approximate site of the synagogue building; 2 – the approximate site of the public sauna building; 3 – excavated trench locations; 4 – the boundaries of the plot at Vokiečių St. 13A.

Mantas Daubaras,
Zenonas Baubonis, Jon Seligman,
Harry Jol

Vilniaus Didžiosios sinagogos komplekso liekanos

Vilniuje, sklype Vokiečių g. 13A buvo atlikti čia iki 1957 m. stovėjusios Didžiosios sinagogos statinių komplekso detalieji tyrimai. Ištirtos dvi skirtingo dydžio (61,3 m^2 ir 35 m^2) perkasos, iš viso 96,3 m^2 plotas (1 pav.). Perkasos tirtos buvusio viešųjų pirčių pastato vietose, siekiant lokalizuoti ritualines vonias – mikvas.

Didžiosios sinagogos kompleksą 2011 m. pradėjo tirti archeologai Z. Baubonis, R. Augustinavičius ir M. Mačiulis (*ATL 2011 metais*, 2012, p. 295–302), 2015 m. komplekso teritorijoje bei aplinkoje geofizikinius tyrimus atliko archeologo M. Daubaro ir Z. Baubonio vadovaujama komanda (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 564), 2016 m. prie jos prisijungė J. Seligmanas (žr. *ATL 2016 metais*, 2017, p. 217–220).

Perkasa 6 tirta iki 10–95 cm gylio, joje atidengta XIX a. I puse datuojamų viešųjų pirčių pastato išorinė siena, vidaus patalpų molinių plytų grindys, 1911 m. renovuota mikva su išlikusiais laipteliais (2 pav.) bei prie išorinės pastato sienos vėliau priglaustas pastatas, neturintis nieko bendro su sinagogos pastatu. Pastarasis buvo su vidaus patalpomis, jame išliko durų su stakta vieta, du kambariai tinkuotomis sienomis, cementinėmis bei medinėmis grindimis. Archeologinio sluoksnio šioje perkasoje nerasta, visi aptikti radiniai yra vėlyvi ir menkai informatyvūs. Tačiau atlikti tyrimai padėjo nustatyti sinagogos pastatų komplekso dalinę ŠV ribą, atidengta neblogai išlikusi mikva.

Perkasa 7 tirta iki 0,5–2,3 m gylio, joje atidengti XIX a. I puse datuojamo viešųjų pir-